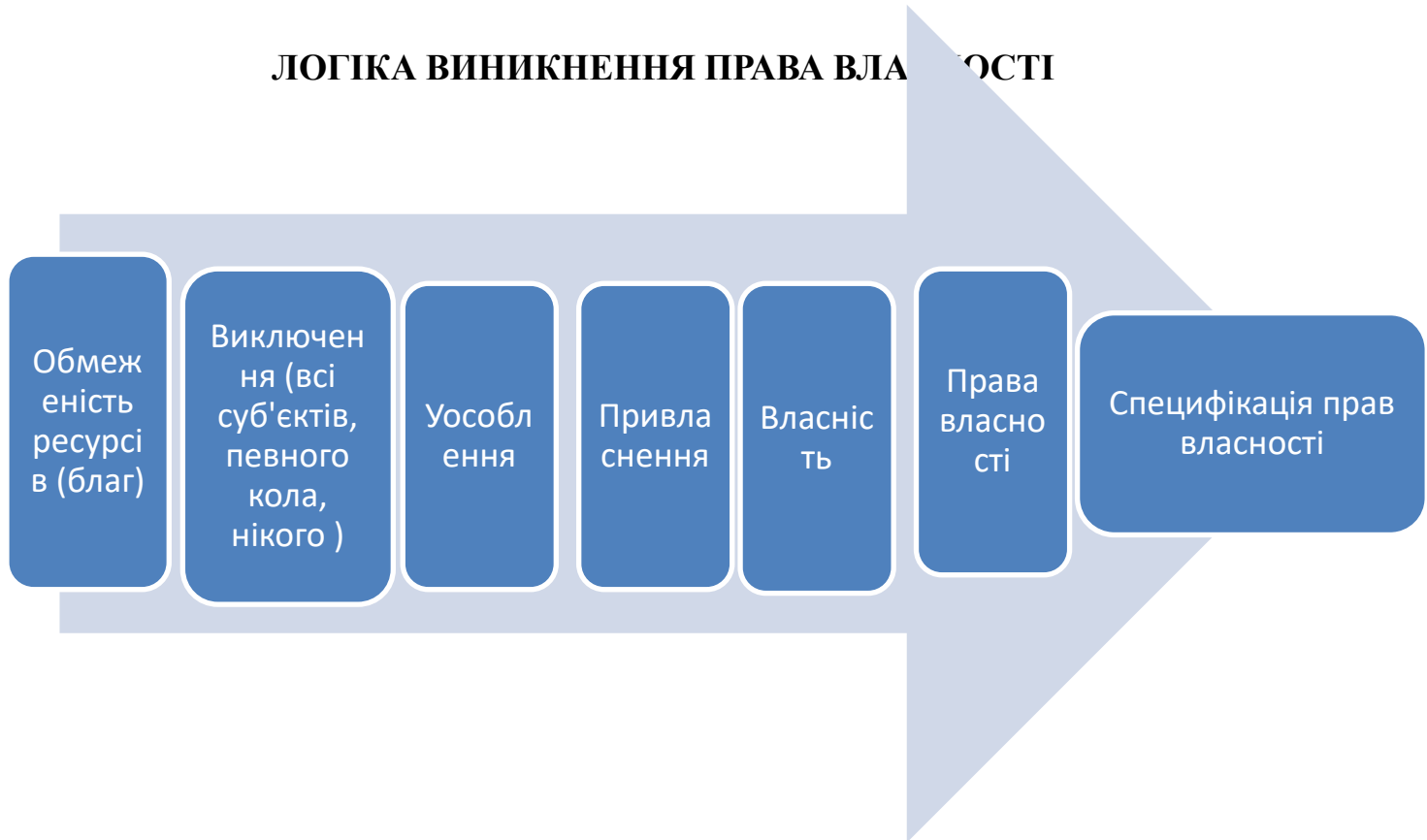

Тема 5 Специфікація прав власності

План

1. Теорія виникнення системи прав власності.
 2. Логіка виключення, уособлення та привласнення. Приватна власність.
 3. Поняття специфікації прав власності. Теорема Коуза. Зовнішні ефекти (екстерналії). Альтернативні режими прав власності: сутність та причини виникнення.
 4. Розщеплення прав власності. Причини розмиття прав власності.
-

ЛОГІКА ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Економічна теорія права власності – розділ інституціональної економіки, який вивчає роль правового механізму в господарському житті суспільства та виходить з того, що будь яке економічне рішення повинно спиратися на набір правомочностей, які забезпечать найзручніший, найвигідніший та доцільний спосіб його реалізації

Основні положення теорії прав власності:

1. права власності формуються як відносини між людьми з приводу використання обмежених речей;
2. права власності – це можливість контролювати використання ресурсів шляхом розподілу витрат та вигод при їх привласненні;
3. право власності визначає поведінкові орієнтири – одні способи поведінки вони заохочують, інші – подавляють;
4. переструктуризація (тобто зміна або суб'єктів, або об'єктів, або повноважень) прав власності веде до зрушення в системі економічних стимулів, що призводить до пошуку інших форм поведінки;
5. несанкціонована (неправомірна, злочинна) поведінка суб'єктів розглядається як раціональний економічний вибір, в якому враховуються негативні стимули (покарання).

Права власності – санкціоновані норми поведінки, які виникають у зв'язку із привласненням економічних благ. За допомогою права власності створюються "правила гри", якими люди керуються в економічних взаємовідносинах. З боку суспільства права власності – це правила поведінки, які кожний суб'єкт повинен дотримуватися в своїх відносинах з іншими людьми, що призводить до упорядкування їх взаємовідносин. З боку окремого суб'єкта права власності виражають сукупність повноважень, що дозволяють ті чи інші методи використання конкретних благ на основі співставлення індивідуальних вигод та втрат.

Види форм власності

- **Режим вільного доступу до ресурсів – нікого не можна виключити від доступу до використання обмеженими благами (існує конкуренція між споживачами);**
- **Приватна власність – режим використання обмежених благ, при якому виключні права належать одній особі;**
- **Спільна власність (комунальна, групова, колективна, акціонерна, муніципальна) - режим використання обмежених благ, в межах якого виключними правами володіє група суб'єктів. *Комунальна власність* визначається як режим використання обмежених ресурсів, в межах якої виключними правами володіє група людей. Комунальна власність виникає внаслідок надмірних витрат на специфікацію прав на використання певних благ та необхідності їх економії. Загальною умовою життєздатності комунальної власності – є залежність життя окремої людини від виживання спільноти. Чим помітною та сильною стає така залежність, тим більше перспективних можливостей для функціонування комунальної власності.**
- **Суспільна (державна) – нікого не можна виключити від користування певними видами благ (немає конкуренції споживачів).**

Основна умова виникнення державної власності

В суспільстві завжди є такі блага, які отримали назву суспільні блага (public goods). Задоволення потреб в цих благах не може здійснюватися індивідуально, тому використання суспільних благ стає більш ефективним на основі *державної власності*.

Характеристика суспільних благ

це блага, які: а) є невиключними, тобто не можливо виключити будь-кого із їх споживання); б) є неконкурентним, оскільки споживання однією особою не зменшує доступність для інших; в) не можливо встановити індивідуальну сплату за використання благом, оскільки не має індивідуальної міри споживання.

Специфікація прав власності – спосіб визначення суб'єкта власності, об'єкта власності, сукупності правомочностей, якими може розпоряджатися даний суб'єкт, а також механізми, що забезпечують їх дотримання. Основний сенс специфікації прав власності – забезпечити стійкість економічного середовища, зменшити невизначеність та формування у суб'єктів стабільних очікувань відносно того, що вони можуть отримати у результаті своїх дій у взаємовідносинах з іншими економічними агентами.

Розмиття права власності – ослаблення прав власності, що виникає за умови, що права власності не встановлені чітко, погано захищені або обмежені, наприклад, державою.

Розщеплення (диференціація) права власності – розпорошення прав власності на окремі пучки прав власності таким чином, що повноваження на прийняття рішення розподіляються між різними суб'єктам. Розщеплення прав власності впливає на вибір та характер використання ресурсів. Прикладом розщеплення прав власності є угода про оренду, акціонування корпорації тощо.

Основні правила придбання (заволодіння)правами власності

- **придбання нічиєї власності;**
- **придбання втраченої (загубленої),
знайденої речі;**
- **придбання вкраденого майна;**

Пучок повноважень

- 1.право володіння, тобто виключного фізичного контролю над річчю;
- 2.право використання, тобто можливість вилучення корисних властивостей для себе;
- 3.право управління, тобто вирішення питання хто і як буде забезпечувати використання благ;
- 4.право на дохід, тобто можливість отримувати результати від використання;
- 5.право суверена, тобто можливість відчужувати, змінювати, знищувати благо;
- 6.право на безпечність, тобто захист від експропріації блага та від шкоди з боку інших суб'єктів;
- 7.право передавати благо у спадщину;
- 8.право на безстрокове володіння благом;
- 9.заборона використання способом, що призводить до шкоди зовнішньому середовищу;
- 10.право на відповідальність у вигляді стягнення, тобто можливість стягувати благо в сплату боргу;
- 11.право на остаточний характер, тобто можливість існування процедур, що забезпечують відновлення порушених правомочностей.